

'De zaak Shell': Redden klimaatzaken de wereld?

MICHAËL BELLON

© BRUZZ

Theatermaakster Anoek Nuyens en klimaatwetenschapper Wim Thiery.

© Sebastien Stevenier/PhotoNews

In de race tegen de tijd om de internationale klimaatdoelstellingen te halen zijn behalve de klimaatprotesten ook gerechtelijke 'klimaatzaken' een gamechanger. Dat is de hoopvolle boodschap die de theaterhit *De zaak Shell* van Anoek Nuyens en Rebekka De Wit uitdraagt. VUB-klimaatprofessor Wim Thiery knikt instemmend: “Er lopen in de wereld een tachtigtal klimaatzaken, en we zien nu al de resultaten.”

[Klimaatexpert Wim Thiery: 'Acht jaar geleden kwam het klimaat nauwelijks in de media'](#)

Met het inmiddels ook verfilmde theaterstuk *De zaak Shell* haalden Anoek Nuyens en Rebekka de Wit in 2021 het Nederlands Theater Festival, waar ze de Regieprijs wonnen. Na twee jaar toeren in Nederland passeert in de KVS nu ook een Belgische versie. De aanleiding voor *De zaak Shell* was de gelijknamige Nederlandse rechtszaak die Nederlandse ngo's in 2018 wonnen tegen oliebedrijf Shell, waardoor de multinational tot een koerswijziging en een fikse CO2-reductie werd gedwongen. Drie jaar lang namen Nuyens en De Wit de tijd om speeches van Shell-toplui te analyseren, beleidsnota's te lezen en aandeelhoudersvergaderingen te bezoeken.

Dat resulteerde in een theatertekst met vijf pleidooien: van een Shell-CEO (gespeeld door Michaël Pas), een politica, een consument, een burger en een jongere. Door die veelheid aan perspectieven lijkt het stuk de toeschouwers een bevrijdende weg uit een gepolariseerd en soms uitzichtloos debat te tonen. Tegelijk vestigen de makers dus de aandacht op de toenemende invloed die klimaatzaken op het beleid hebben. Gedragswijzigingen van individuele consumenten zijn mooi, maar gerechtelijke uitspraken tegen beleidsmakers en bedrijfsleiders zijn de meest efficiënte hefboomen voor verandering. Dat zegt zowel theatermaker Anoek Nuyens als klimaatwetenschapper Wim Thiery, die aan de VUB onderzoek doet naar klimaatverandering, met focus op het voorkomen van extremen zoals hittegolven en extreme neerslag, en de gevolgen daarvan op menselijke en natuurlijke systemen op globale schaal.

Theatermaker Anoek Nuyens: “Als burger kan je veel meer door samen te werken en pressiegroepen te organiseren dan als individuele consument met je vegetarische daghap en je tochtstrip.”

Kan je ons even bijpraten over de oorspronkelijke rechtszaak tegen Shell?

Anoek Nuyens: We hebben in Nederland al een hele geschiedenis van bijzondere 'klimaatzaken'. Zo spande Marjan Minnesma van Urgenda met negenhonderd mede-eisers in 2013 de beroemde en gewonnen klimaatzaak tegen de Nederlandse overheid aan. De zaak Shell, die door dezelfde advocaat Roger Cox werd gewonnen, maar nu in samenwerking met

Milieudefensie, kan je als een vervolg daarop zien. Alleen werd deze keer niet de overheid, maar een bedrijf op zijn verantwoordelijkheden gewezen. Ook Milieudefensie heeft tot ongeloof van velen gelijk gekregen in een historisch vonnis dat Rebekka en ik van nabij hebben gevolgd.

Waar het in de Urgenda-zaak vooral draaide om de zorgplicht die de Nederlandse overheid heeft tegenover haar burgers, speelde in de Shell-zaak vooral het voorzorgsbeginsel een rol. Dat zegt dat je er melding van moet maken als je producten maakt waarvan een vermoeden bestaat dat ze in de toekomst zullen leiden tot ernstige (klimaat)schade. Dat heeft Shell niet gedaan, hoewel ze wisten dat wat zij deden grote gevolgen zou hebben. Dat blijkt bijvoorbeeld uit hun eigen vraag aan een architect om een van hun booreilanden twee meter hoger te maken, omdat ze zelf vreesden dat de zeespiegel zou stijgen. Maar ook uit hun film *Climate of concern* uit 1991, waarin ze mensen waarschuwen voor de gevolgen van klimaatverandering.

In deze rechtszaak wordt geëist dat Shell stopt met wereldwijde klimaatschade te veroorzaken en dat het een radicale koerswijziging inzet om tegen 2030 45 procent minder CO2 uit te stoten.

“De fossiele energiebedrijven proberen al decennialang om klimaatwetenschap in diskrediet te brengen”

WIM THIERY, KLIMAATWETENSCHAPPER

Volg jij dit soort zaken ook vanuit jouw onderzoeksdomein?

Wim Thiery: In mijn onderzoeksgroep begint iemand aan een doctoraat over klimaatrechtszaken. De bedoeling is om te onderzoeken of de wetenschappelijke argumenten die in die zaken gebruikt worden volledig en actueel zijn, en of er nog lacunes zijn in de klimaatwetenschap die het verloop van die klimaatzaken in de weg kunnen staan.

Dat is van belang, omdat we weten dat het wetenschappelijk gezien perfect mogelijk is om binnen de grenzen van het akkoord van Parijs te blijven en de klimaatopwarming te stoppen. Technologie is alvast geen showstopper, want we hebben nu al alle technologie voorhanden die nodig is. Ook economisch gezien is er niets wat ons tegenhoudt: het kost veel minder om nu actie te ondernemen dan later te moeten leven met de gevolgen als we niets doen.

Waar het dus verkeerd loopt, is in de politiek. Beleidsmakers volgen niet, en niet zozeer omdat er geen draagvlak zou zijn. Het is vooral lobbywerk dat een rol speelt. Om daar iets aan te veranderen, zien wij twee echte gamechangers: de klimaatjongeren en klimaatactiegroepen die begonnen met hun marsen, stakingen en acties van burgerlijke ongehoorzaamheid. En de klimaatrechtszaken die gewonnen worden. Ook in België hebben 60.000 mensen hun klimaatzaak gewonnen. Ondertussen loopt er een tachtigtal gelijkaardige zaken in allerlei landen in de hele wereld. We zien nu al de directe resultaten hiervan, met bijvoorbeeld verhoogde klimaatambities in Duitsland.

Ondanks de beroepen tegen de rechterlijke uitspraken en de moeizame vonnisuitvoeringen moeten klimaatzaken ons dus hoop geven?

Nuyens: Dat is de drijfveer van ons project: de hoopvolle evoluties in de rechtbank aan zoveel mogelijk mensen laten zien.

Daarnaast droom ik ervan om, net zoals Shell, een zogenaamde scenario-afdeling op te richten voor burgers. Op de scenario-afdeling van Shell werken mensen die fulltime scenario's ontwikkelen waar Shell in de toekomst misschien mee te maken krijgt. In 1998 heeft de scenarioafdeling van Shell zelf voorspeld dat Shell zou geconfronteerd worden met een grote

klimaatrechtszaak. In 2015, dat was hun voorspelling, ze hadden ze dus iets eerder verwacht. Ik vind dat er voor burgers ook zulke plekken gemaakt moeten worden, waar je op een toegankelijke, creatieve en intelligente manier geïnformeerd wordt over mogelijke toekomstscenario's, zodat je net als Shell ook een beetje kan repeteren voor de werkelijkheid.

Klimaatwetenschapper Wim Thiery: “De gamechangers zijn de klimaatjongeren en de klimaatactiegroepen die begonnen met hun marsen.”

Thiery: Er bestaat natuurlijk een scenarioafdeling die werkt voor het grote publiek, en dat zijn de klimaatwetenschappers die klimaatscenario's ontwikkelen die door het IPCC, het VN-klimaatpanel, in rapporten worden samengevat. Maar het klopt dat die niet altijd het gewenste gehoor krijgen. Olieproducent Exxon deed in de jaren 1970 al voorspellingen over de temperatuurstijging die vandaag extreem nauwkeurig blijken. De fossiele energiebedrijven proberen al decennialang om klimaatwetenschap in diskrediet te brengen. Er is een geschiedenis van bedreigingen, heksenjachten en juridische vervolgingen ten aanzien van klimaatwetenschappers en het pushen van alternatieve theorieën.

Je gelooft niet zozeer meer in een consumentenrevolutie, maar wel in de rol die burgers kunnen spelen.

Nuyens: 'Een beter milieu begint bij jezelf,' klonk het toen ik tiener was. Dat was een slimme zet van de overheid en bedrijven, want zo verdeel je een verzameling individuen die allemaal anders op het probleem reageren. Ik heb zelf lang gedacht dat ik het kon oplossen door geen vlees te eten en niet meer te vliegen. Maar dan beland je op een barbecue waar iedereen gewoon doorgaat met vlees eten en raak je gefrustreerd. Dat was toch niet de afspraak? We waren toch bezig aan de consumentenrevolutie?

Ondertussen vlieg ik al jaren niet meer en eet ik nog altijd geen vlees, maar niet meer vanuit het idee dat we daarmee de wereld zullen redden. Ik doe het omdat ik vind dat we als consument ook in consuminderen moeten geloven. Maar als burger kan je veel meer door samen te werken en pressiegroepen te organiseren dan als individuele consument met je vegetarische daghap en je tochtstrip. Die manier van werken zijn we de afgelopen twintig jaar wat vergeten.

Thiery: Het concept 'ecologische voetafdruk' is ontwikkeld door British Petroleum. Het was een doelbewuste strategie van de fossiele brandstoffenindustrie om het probleem van de klimaatcrisis naar het individu te verleggen.

Ik heb een Nederlandse brandstoffenlobbyist een paar maanden geleden nog horen zeggen dat we moeten nadenken over hoe we in de toekomst gelukkig kunnen zijn met veel minder, maar dat is natuurlijk onzin. Het klimaatprobleem is er niet omdat we welvaart hebben, het is er omdat wij dingen verbranden om energie te produceren. De bedrijven die daar geld mee verdienen, zijn daar verantwoordelijk voor. 71 procent van de wereldwijde uitstoot is afkomstig van honderd bedrijven: de 'Carbon Majors'. Honderd CEO's hebben dus de sleutel in handen om het probleem voor een groot deel op te lossen. En met vier gedreven advocaten kan je meer uitstoot reduceren dan met miljoenen mensen die hun levensstijl omgooien.

Sinds de corona- en de energiecrisis zien we wel krachtadiger overheidsingrijpen en zelfs overwinstbelastingen, terwijl, zoals je elders al opmerkte, tot nu toe vaak winsten werden geprivatiseerd doordat ze de bedrijven en aandeelhouders ten goede kwamen, en de verliezen werden 'gesocialiseerd' doordat de overheid en de belastingbetaler ze incasseerde.

Nuyens: Dat is inderdaad echt nieuw.

Thiery: Het gevolg van de huidige energiecrisis is dat we zijn gaan inzien dat we in een totale

lock-in zitten, omdat we afhankelijk zijn van onze fossiele infrastructuur. Mensen maken nu de overgang naar zonnepanelen en warmtepompen, maar het is jammer dat we daar deze crisis voor nodig hadden. Hadden we die transitie tien jaar geleden gemaakt, dan was er nu geen crisis geweest.

De zaak Shell van Anoenk Nuyens en Rebekka de Wit is op 28/10 (20.00) te zien in de KVS BOL, www.kvs.be